

סוגיה כג: דיני חציצה בנטילת ארבעת המינים

**

רקע

הגמ' דנה האם צריך להקפיד על חציצה בנטילת ארבעת המינים, ולכן חייבים ליטול את ארבעת המינים בידיים חשופות, ואסור שעלים יחצצו בין הידים לבין הלולב, או שמותר ליטול אף בכפפות ובסודר הכרוך על הלולב.

מקורות

- א. לז.-לז: "אמר להו רבה להנהו מגדלי הושענא דבי ריש גלותא... הואיל ובמינו גבוה מכולן"
- מא:-מב. "אמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב... אבל דרך בזיון לא"
- ב. תוס' ד"ה דבעינא
- רי"ף ית. באלפס, "אמר להו רבה להנהו דגדלי הושענא... הואיל ומינו גבוה מכולן"
- ר"ן ד"ה לא
- ג. רמב"ם הל' לולב פ"ז הל' יא-יב
- ד. שו"ע סי' תרנא סע' ז ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק ל, לא, לג, לד, לו]

הסבר הסוגיה

- [גמ' לז:] "רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ".
- [גמ' לז:] "רבא אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה".
- [גמ' לז:] "רבא אמר מין במינו אינו חוצץ".

נחלקו רבה ורבא האם יוצא ידי חובתו כשהאגד חוצץ בין ידו לבין הלולב, כשעלי הלולב, ההדס והערבה חוצצים בין ידו ובין הלולב, וכשנוטל את הלולב בסודר, רבה סובר שאינו יוצא ידי חובתו, ורבא סובר שיוצא ידי חובתו.

בהסבר דינו מביא רבה שני נימוקים שונים, חציצה ו"לקיחה תמה". רבה מסביר שהנוטל לולב ואגד או עלים מפסיקים בין ידו ללולב, אינו יוצא ידי חובתו מדין חציצה, ואם נוטל את הלולב בסודר אינו יוצא מכיוון שחסרה לו "לקיחה תמה". השוני בין שני הנימוקים מחייב הסבר, מדוע סודר פוסל מדין "לקיחה תמה" ולא מדין חציצה?

שאלה זו קשה גם בשיטת רבא. רבא מפרש שעלים ואגד אינם חוצצים כיוון שמין במינו אינו חוצץ, וכל לנאותו אינו חוצץ, משמע שמין אחר שאינו לנאותו, חוצץ, ואילו סודר אינו חוצץ למרות שאינו מינו ואינו לנאותו.

נחלקו הראשונים בהסבר הסוגיה:

תוס' סובר שיש בלולב שני דינים:

א. חציצה – כשהוא אוחז את הלולב, אבל יש דבר החוצץ בין ידו לבין הלולב.
ב. לקיחה על ידי דבר אחר – כשהוא אוחז דבר מסויים, והלולב אוחז באותו דבר ולא בידו.

כשהוא אוחז את הלולב, ובין ידו ובין הלולב יש חפץ אחר החוצץ ביניהם, לדעת רבה אינו יוצא ידי חובתו, ולדעת רבא יוצא ידי חובתו אם החפץ שביניהם הוא מינו או דבר המיועד לנאותו. כשהוא אינו אוחז את הלולב ישירות אלא אוחז בידו סודר, והלולב תפוס בסודר ולא בידו, אין כאן חציצה, אלא לקיחה על ידי דבר אחר. לדעת רבה לקיחה על ידי דבר אחר אין שמה לקיחה, ואינו יוצא ידי חובתו, ולדעת רבא לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, ויוצא ידי חובתו, למרות שהסודר אינו מינו ואינו לנאותו.

על פי הבנה זו מפרש התוס' [לז. ד"ה דבעינא] את דברי רבא האומר שאינו יוצא ידי חובתו בלולב המונח בכלי, שמדובר כשאוחז את הכלי בשוליו, ואז הכלי מהווה חציצה בין ידו לבין הלולב, וכיוון שהכלי אינו מינו ואינו לנאותו אינו יוצא ידי חובתו, אבל אם אוחז את הכלי בדופנו או בידית שלו, אין כאן חסרון חציצה, אלא רק חסרון של לקיחה על ידי דבר אחר, ולקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, אפילו בדבר שאינו מינו, ואינו לנאותו [מסוף התוס' משמע הפוך מהמבואר כאן, ועיין ב"ח סי' תרנא ד"ה ולקיחה על ידי דבר אחר].

הריטב"א [ד"ה רבא אמר] וזה"ל [יח. באלפס ד"ה לא] חולקים על התוס', ולדעתם אין בלולב דין חציצה אלא רק דין של לקיחה תמה. כל דבר המפסיק בין ידו לבין הלולב מונע "לקיחה תמה", אלא אם הוא בטל ללולב או שהוא בטל לידו. רבא סובר שכל דבר שהוא מינו של הלולב או בא לנויו של הלולב – בטל ללולב, וכל דבר שהוא טפל לידו – בטל לידו, ואינם מעכבים "לקיחה תמה".

אגד, ועלים בטלים ללולב, וסודר הכרוך על ידו בטל לידו, אבל הכרוך סודר סביב הלולב, אינו יוצא ידי חובתו, כיון שהסודר אינו בטל לידו, ואינו בטל ללולב.

סיכום

התוס', הריטב"א וזה"ל נחלקו בשתי מחלוקות בהבנת הסוגיה:

א. לדעת התוס' יש בלולב גם חיוב של לקיחה תמה, וגם איסור חציצה בין יד האדם לבין הלולב. לדעת הריטב"א וזה"ל אין בלולב איסור חציצה אלא רק דין לקיחה תמה.
ב. הגדרת לקיחה על ידי דבר אחר. לדעת התוס' לקיחה על ידי דבר אחר היא אחיזת דבר האוחז את הלולב, אבל כשאוחז את הלולב ודבר אחר מפסיק ביניהם – פסול מדין חציצה. לדעת הריטב"א וזה"ל לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה רק כשהדבר האחר מתבטל לידו או ללולב, כשאינו מתבטל אין לקיחה תמה, ואינו יוצא ידי חובתו.

הלכה

השו"ע [סי' תרנא סע' ז] פוסק כשיטת התוס', ומביא את שיטת הריטב"א והר"ן כיש אומרים. השו"ע פוסק שמותר ליטול לולב האחוז בתוך בית יד, דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה [לא הבנתי מדוע השו"ע פוסק כתוס' לקולא ואינו חושש לשיטת הריטב"א והר"ן]. השו"ע פוסק שדין נטילה דרך כבוד, המובא בגמ' בדף מב. עוסק בדין לקיחה על ידי דבר אחר ולא בדין חציצה, ולכן אם נוטל בכלי, אפילו אחוז בדפנות הכלי או בידית שלו אינו יוצא ידי חובתו [בנקודה זו התוס' חולק]. השו"ע פוסק שאם כרך סודר על הלולב או על ידו, יש אומרים דלא יצא ידי חובתו. מבאר המשנה ברורה [סקל"ג], שאם כרך סודר על הלולב, לא יצא גם לשיטת התוס' וגם לשיטת הר"ן [אולם ברמב"ם (פ"ז הי"א) מפורש שיוצא], ולכן כשחוזר ונוטל כראוי, חוזר ומברך. אם כרך הסודר על ידו, יוצא ידי חובה לדעת הריטב"א והר"ן, ולכן כשחוזר ונוטל, לצאת ידי שיטת התוס', אינו חוזר ומברך מספק.

הרמ"א פוסק: "ונהגו להחמיר להסיר התפילין וטבעות מידם, אבל מדינא אין לחוש הואיל ואין כל היד מכוסה בהן". לשיטת הר"ן שכל הבטל לידו אינו מעכב לקיחה תמה, ודאי שתפילין וטבעות אינם מעכבים לקיחה תמה. לשיטת תוס' שיש דין חציצה בלולב, תפילין וטבעות אמורים לחצוץ, אבל כיוון שאינם מכסים את כל היד, ואין חיוב לאחוז את הלולב בכל היד, אינם חוצצים מעיקר הדין. המשנה ברורה [סקל"ה] מביא שיש אחרונים הסוברים שאף מיעוט חוצץ נוראיתם מאגד החוצץ לרבה, למרות שהוא חוצץ במיעוט מהיד. ע"ע הררי קדם סי' קלב], ולכן אם לא הסירם לפני הנטילה, יחזור ויטול הלולב ללא ברכה.